

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

БАКАЛАВР

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету ГІСУТ

О. Нестеренко/

«*29*» *серпня* 2023 року

НАВЧАЛЬНА РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«Історія української державності та культури»

(назва навчальної дисципліни)

шифр 017	назва спеціальності Фізична культура спорт
	Назва освітньої програми Фізичне виховання і спорт

Розробник (и):

Дьомкін П.О., кандидат історичних наук, доцент

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політичних наук і права

протокол № *від «21» серпня* 2023 року

Завідувач кафедри *Е. Перегуда*

(підпис)

(Євген Перегуда)

(ім'я та прізвище)

Гарант освітньої програми *О. Озерова*

(підпис)

(Ольга Озерова)

(прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією спеціальності

017 «Фізична культура і спорт»

Протокол № *2* від «*29*» *серпня* 2023 року

ВИТЯГ З РОБОЧОГО НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

шифр	Назва спеціальності, освітньої програми	Форма навчання: денна											Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження заступником декана факультету
		Кредитів на сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних			Сам. роб.	КП	КР	РГР	Конт. роб				
				Разом	Л	Лр						Пр			
017	Фізична культура і спорт	3,0	90	40	20		20	50				1	Залік	1	

шифр	Назва спеціальності, освітньої програми	Форма навчання: заочна											Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження заступником декана факультету
		Кредитів на сем.	Обсяг годин						Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних			Сам. роб.	КП	КР	РГР	Конт. роб				
				Разом	Л	Лр						Пр			
017	Фізична культура і спорт	3,0	90	12	6		6	78				1	Залік	1	

Мета та завдання освітньої компоненти

Мета дисципліни:

Викладання курсу має на меті формування у студентів комплексу знань з історії Української держави та культури; формування наукового світогляду, широкої ерудиції, високої як загальної, так і політичної культури, громадянської відповідальності, державного патріотизму; придбання навичок використання отриманих теоретичних і практичних знань у професійній діяльності.

Робоча програма містить витяг з робочого навчального плану, мету вивчення, компетентності, які має опанувати здобувач, програмні результати навчання, дані щодо викладачів, зміст курсу, тематику практичних занять, вимоги до виконання індивідуального завдання, шкалу оцінювання знань, вмінь та навичок здобувача, роз'яснення усіх аспектів організації освітнього процесу щодо засвоєння освітньої компоненти, список навчально-методичного забезпечення, джерел та літератури для підготовки до практичних занять та виконання індивідуальних завдань. Електронне навчально-методичне забезпечення дисципліни розміщено на Освітньому сайті КНУБА КНУБА за посиланням:

<https://org2.knuba.edu.ua/enrol/index.php?id=4027>

Також програма містить основні положення щодо політики академічної доброчесності та політики відвідування аудиторних занять.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК1	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів наук з фізичного виховання і спорту, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності	
ЗК 01.	Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 02.	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 03.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
ЗК 06.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 08.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК 12.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітньої компоненти

Код	Програмні результати
-----	----------------------

ПРН1	Здійснювати аналіз суспільних процесів у сфері фізичної культури і спорту, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання існуючих проблем.
ПРН2	Спілкуватися українською та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом, дотримуватися етики ділового спілкування.
ПРН3	Уміти обробляти дані з використанням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.
ПРН4	Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення.

**Програма дисципліни
(денна форма)**

**МОДУЛЬ 1. ЕТНО-НАЦІОГЕНЕЗ ТА ВІДСТОЮВАННЯ СВОБОДИ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І СУСПІЛЬСТВО**

Змістовий модуль 1. Вступ. Становлення українського етносу та нації.

Лекція 1. Об'єкт, предмет, методологія, джерела вивчення та історіографія історії української державності та культури.

ТЕМА 1. Вступ. Об'єкт, предмет, методологія, джерела вивчення та історіографія історії української державності та культури.

Лекція 2. Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу. Особливості українського етногенезу. Формування української нації.

ТЕМА. 2 Формування та розвиток українського етносу та нації.

Практичне заняття 1.

Зміст заняття: Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу. Особливості українського етногенезу. Формування української нації. Виникнення української етнічної спільноти. Походження назв Русь та Україна. Трипільська прото цивілізація та її місце в історії українського етносу. Роль козацтва в українському етно - та націотворенні. Зміни етнічного складу та чисельності населення впродовж історичного розвитку українського народу.

Особливості формування національної свідомості на зламі 1990–2023-тих років: складнощі та досягнення.

Змістовий модуль 2. Утвердження права на українську державність.

ТЕМА 3. Боротьба за національне і політичне самовизначення.

Лекція 3. Становлення українського козацтва. Українська революція XVII ст.. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній революції XVII ст.

Лекція 4. Українська революція 1917–1921 рр. Повстанські рухи 1920-х – початку 30-х рр. XX ст. Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.

Практичне заняття 2. Розгортання визвольної боротьби в XIII-XVIII ст. Становлення українського козацтва. Причини, характер, рушійні сили, етапи, хронологічні рамки, історичне значення Українська революція XVII ст.. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній

революції XVII ст. Спротив українського народу у XVIII ст.:

Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в XIX – на поч. XX ст. Особливості національного руху XIX ст. поч. XX ст.

Практичне заняття 3. Українська революція 1917–1921 рр.

Бойові дії українських Збройних Сил проти російських інтервентів у 1917–1921 рр. та польської агресії 1918–1919 рр. Повстанські рухи 1920-х – початку 30-х рр. XX ст.

Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.

Національно-демократичний спротив у 1960–1980-х рр. Активізація визвольної боротьби наприкінці 1980 – на початку 1990 років.

Участь української діаспори в боротьбі за визволення України у 1950 –1990-х рр.

МОДУЛЬ 2. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Змістовий модуль 3. Українська державність впродовж тисячоліть

ТЕМА 4. Державотворчі процеси на території України.

Лекція 5. Найдавніші державні утворення на території України. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.). Княжий період українського державотворення Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика.

Лекція 6. Козацький період українського державотворення. Запорозька Січ – козацька республіка. Формування Української держава у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій. Гетьманщина у XVII – XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.

Лекція 7. Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр.: досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР). Внутрішня та зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.

Практичне заняття 4. Найдавніші державні утворення на території України. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.).

Княжий період українського державотворення Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика. Руське королівство: державно-політичний устрій, внутрішня політика. Київська Русь та Руське королівство у міжнародних відносинах IX –XII ст.

Стан української державності в період литовсько-польської експансії.

Практичне заняття 5. Козацький період українського державотворення. Запорозька Січ – козацька республіка. Формування Української держава у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій. Гетьманщина у XVII –XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.

Українська держава в міжнародних відносинах XVII–XVIII ст.

Практичне заняття 6. Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр.: досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР). Внутрішня та зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.

Практичне заняття 7. Утворення СРСР та особливості державно-правового становища УРСР у 1920-ті – 80-ті рр. Проголошення української державності в Закарпатті (1938 –1939 рр.). Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни: заходи українських діячів з відродження державності, політика різних держав щодо України, Акт 30 червня 1941 р.. «повстанські республіки», утворення УГВР.

Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Грудневий референдум 1991 р. Досягнення і прорахунку державотворення впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Помаранчева революція та Революція гідності: причини, сутність, учасники, наслідки. Зовнішньополітична діяльність Української держави.

Російсько-українська війна 2014-2024 р.р. : причини, події наслідки. Міжнародна підтримка України. Шлях України до вступу в ЄС та НАТО.

Змістовий модуль 4. Українська культура від найдавніших часів до поч. ХХІ ст.

ТЕМА 5. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

Лекція 8. Історичні передумови виникнення та формування української культури. Розвиток культури в період з найдавніших часів до ХІХ ст.:

Практичне заняття 8. Історичні передумови виникнення та формування української культури. Історія культури давнього населення України: вплив змін етнічного складу населення на становище культури, особливості слов'янської культури.

Українська культура в період Середньовіччя ІХ-ХVІ ст. Матеріальна та духовна культура Давньоукраїнських держав: усна народна творчість, роль релігії, література, писемність, освіта, музика, образотворче мистецтво, архітектура.

Українська культура Нового часу ХVІ –ХІХ ст. Перше національно-культурне відродження в ХVІ – І пол. ХVІІ ст.: причини відродження, діяльність братств, освіта, образотворче мистецтво, архітектура.

Розвиток культури в період Української козацької державності ІІ пол. ХVІІ ст. – кінець ХVІІІ ст.: усна народна творчість, література, освіта, наука, музика, образотворче мистецтво, архітектура.

Українське національне відродження ХІХ ст.: причини і суть відродження, роль і значення Наддніпрянщини та Галичини у відродженні, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.

ТЕМА 6. НОВІТНІЙ ПЕРІОД РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРА В ХХ-ХХІ СТ.

Лекція 9. Особливості розвитку української культури в ХХ-ХХІ ст.

Практичне заняття 9. Українська культура в роки революції 1917–1921 рр.: література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.

Українська культура у 20-х – 30-х роках ХХ ст.: суть українізації «коренізації»/українізації, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура в Радянській Україні та на західноукраїнських землях.

Українська культура в роки Другої світової війни: спроба національного відродження, особливості і наслідки евакуації діячів та матеріальних і культурних цінностей в глиб СРСР.

Українське відродження 1960-х рр. та період 1970–1980-х рр.: значення

шістдесятників у розвитку культури, культура в період «застою», вплив «перебудови» на становище культури.

ТЕМА 7. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Лекція 10. Роль, вплив і значення української культури у розвитку світової культури. Епоха постмодернізму.

Практичне заняття 10. Роль, вплив і значення української культури у розвитку світової культури. Епоха постмодернізму: химерне переплетіння світоглядів.

Постмодернізм в українській літературі.

Парадигма постмодернізму в українському образотворчому мистецтві.

Розвиток сучасної української архітектури – поєднання стилів. Сучасна українська архітектура.

Сучасне народно-прикладне мистецтво: перспективи розвитку. Сучасна українська вишивка: код національної культури.

Програма дисципліни (заочна форма)

МОДУЛЬ 1. ЕТНО-НАЦІОГЕНЕЗ ТА ВІДСТОЮВАННЯ СВОБОДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І СУСПІЛЬСТВО

Змістовий модуль 1. . Вступ. Становлення українського етносу та нації.

Лекція 1. Об'єкт, предмет, методологія, джерела вивчення та історіографія історії української державності та культури. Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу. Особливості українського етногенезу. Формування української нації.

ТЕМА 1. Вступ. Об'єкт, предмет, методологія, джерела вивчення та історіографія історії української державності та культури. Формування та розвиток українського етносу та нації.

Зміст заняття: Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу. Особливості українського етногенезу. Формування української нації. Виникнення української етнічної спільноти. Походження назв Русь та Україна. Трипільська протоцивілізація та її місце в історії українського етносу. Роль козацтва в українському етно - та націотворенні. Зміни етнічного складу та чисельності населення впродовж історичного розвитку українського народу.

Особливості формування національної свідомості на зламі 1990–2023-тих років: складнощі та досягнення.

Змістовий модуль 2. Утвердження права на українську державність.

ТЕМА 2. Боротьба за національне і політичне самовизначення.

Лекція 2. Становлення українського козацтва. Українська революція XVII ст.. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній революції XVII ст. Українська революція 1917–1921 рр. Повстанські рухи 1920-х – початку 30-х рр. XX ст. Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.

Практичне заняття 1. Розгортання визвольної боротьби в XIII-XVIII ст. Становлення українського козацтва. Причини, характер, рушійні сили, етапи,

хронологічні рамки, історичне значення Українська революція XVII ст.. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній революції XVII ст. Спротив українського народу у XVIII ст.:

Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в XIX – на поч. XX ст. Особливості національного руху XIX ст. поч. XX ст.

Українська революція 1917–1921 рр.

Бойові дії українських Збройних Сил проти російських інтервентів у 1917–1921 рр. та польської агресії 1918–1919 рр. Повстанські рухи 1920-х – початку 30-х рр. XX ст.

Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.

Національно-демократичний спротив у 1960–1980-х рр. Активізація визвольної боротьби наприкінці 1980 – на початку 1990 років.

Участь української діаспори в боротьбі за визволення України у 1950 –1990-х рр.

МОДУЛЬ 2. ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Змістовий модуль 3. Українська державність впродовж тисячоліть

ТЕМА 3. Державотворчі процеси на території України.

Лекція 3. Найдавніші державні утворення на території України. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.). Княжий період українського державотворення Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика.

Козацький період українського державотворення. Запорозька Січ – козацька республіка. Формування Української держава у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій. Гетьманщина у XVII –XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.

Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр.: досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР). Внутрішня та зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.

Практичне заняття 2. Найдавніші державні утворення на території України. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.).

Княжий період українського державотворення Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика. Руське королівство: державно-політичний устрій, внутрішня політика. Київська Русь та Руське королівство у міжнародних відносинах IX –XII ст.

Стан української державності в період литовсько-польської експансії.

Козацький період українського державотворення. Запорозька Січ – козацька республіка. Формування Української держава у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій. Гетьманщина у XVII –XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.

Українська держава в міжнародних відносинах XVII–XVIII ст.

Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр.: досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, Західноукраїнської народної

республіки (ЗУНР). Внутрішня та зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.

Утворення СРСР та особливості державно-правового становища УРСР у 1920-ті – 80-ті рр. Проголошення української державності в Закарпатті (1938 –1939 рр.). Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни: заходи українських діячів з відродження державності, політика різних держав щодо України, Акт 30 червня 1941 р.. «повстанські республіки», утворення УГВР.

ТЕМА 4. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Практичне заняття 3. Грудневий референдум 1991 р. Досягнення і прорахунку державотворення впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Помаранчева революція та Революція гідності: причини, сутність, учасники, наслідки. Зовнішньополітична діяльність Української держави.

Російсько-українська війна 2014-2024 р.р.: причини, події наслідки. Міжнародна підтримка України. Шлях України до вступу в ЕС та НАТО.

Змістовий модуль 4. Українська культура від найдавніших часів до поч. ХХІ ст.

ТЕМА 5. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

Практичне заняття 4. Історичні передумови виникнення та формування української культури. Історія культури давнього населення України: вплив змін етнічного складу населення на становище культури, особливості слов'янської культури.

Українська культура в період Середньовіччя ІХ-ХVІ ст. Матеріальна та духовна культура Давньоукраїнських держав: усна народна творчість, роль релігії, література, писемність, освіта, музика, образотворче мистецтво, архітектура.

Українська культура Нового часу ХVІ –ХІХ ст. Перше національно-культурне відродження в ХVІ – І пол. ХVІІ ст.: причини відродження, діяльність братств, освіта, образотворче мистецтво, архітектура.

ТЕМА 6. Розвиток культури в період Української козацької державності ІІ пол. ХVІІ ст. – кінець ХVІІІ ст.

Практичне заняття 5. Усна народна творчість, література, освіта, наука, музика, образотворче мистецтво, архітектура.

Українське національне відродження ХІХ ст.: причини і суть відродження, роль і значення Наддніпрянщини та Галичини у відродженні, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.

ТЕМА 7. Особливості розвитку української культури наприкінці хх – на початку ххі ст.

Лекція 4. Історичні передумови виникнення та формування української культури. Розвиток культури в період з найдавніших часів до ХІХ ст.:

Роль, вплив і значення української культури у розвитку світової культури. Епоха постмодернізму. Епоха постмодернізму: химерне переплетіння світоглядів.

Постмодернізм в українській літературі.

Парадигма постмодернізму в українському образотворчому мистецтві.

Розвиток сучасної української архітектури – поєднання стилів. Сучасна українська архітектура.

Сучасне народно-прикладне мистецтво: перспективи розвитку. Сучасна

українська вишивка: код національної культури.

Індивідуальне завдання

Індивідуальні завдання виконуються у формі презентацій, тестів, письмової контрольної роботи (студент отримує три питання з різного періоду історії українських земель).

Приклад питань які виносяться на письмову контрольну роботу:

1. Важливість вивчення курсу історії української державності і культури.
2. Соціально значимі функції історичної освіти.
3. Історія та національна пам'ять.
4. Методи, принципи, джерела та історіографія історичних досліджень.
5. Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу.
6. Особливості українського етногенезу. Формування української нації.
7. Походження назв Русь та Україна.
8. Трипільська протоцивілізація та її місце в історії українського етносу.
9. Роль козацтва в українському етно - та націотворенні.
10. Зміни етнічного складу та чисельності населення впродовж історичного розвитку українського народу.
11. Особливості формування національної свідомості на зламі 1990–2010-тих років: складнощі та досягнення.
12. Розгортання визвольної боротьби в XIII-XVIII ст.
13. Особливості національного руху XIX ст.
14. Резистанс XX ст.: перебіг і досягнення.
15. Становлення українського козацтва під час протистояння з Кримським ханством і Туреччиною наприкінці XV – XVI ст.
16. Козацькі повстання наприкінці XVI – на початку XVII ст.
17. Причини, характер, рушійні сили, етапи, хронологічні рамки, історичне значення Українська революція XVII ст.
18. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній революції XVII ст.
19. Українська революція в європейському контексті історичних подій.
20. Спротив українського народу у XVIII ст.: Гайдамаччина, Опришківство.
21. Український національний рух на Наддніпрянщині в XIX – на поч. XX ст.
22. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в XIX – на поч. XX ст.
23. Причини, рушійні сили, соціальна база, етапи, хронологічні рамки та історичне значення революції 1917–1921 рр.
24. Бойові дії українських Збройних Сил проти російських інтервентів у 1917–1921 рр.
25. Бойові дії українських Збройних Сил проти польської агресії 1918–1919 рр.
26. Селянські повстання 1920-х – початку 30-х рр. XX ст.
27. Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр.
28. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.
29. Національно-демократичний спротив у 1960–1980-х рр.
30. Активізація визвольної боротьби наприкінці 1980 – на початку 1990-х рр.
31. Участь української діаспори в боротьбі за визволення України у 1950 –1990-х рр.

32. Найдавніші державні утворення на території України.
33. Княжий період українського державотворення.
34. Козацький період українського державотворення.
35. Українське державотворення в ХХ-ХХІ ст.
36. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.).
37. Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика.
38. Руське королівство: державно-політичний устрій, внутрішня політика.
39. Київська Русь у міжнародних відносинах IX –XII ст. Руське королівство у міжнародних відносинах кінець XII – сер. XIV ст.
40. Стан української державності в період литовсько-польської експансії.
41. Запорозька Січ – козацька республіка.
42. Формування Української держави у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій.
43. Гетьманщина у XVII –XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.
44. Українська держава в міжнародних відносинах XVII–XVIII ст. Запорозька Січ у міжнародних відносинах XVI–XVIII ст.
45. Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр.: досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради, Гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР, Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР).
46. Української Соціалістичної Радянської Республіки: особливості утворення, соціальна база, зовнішні чинники утвердження.
47. Зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.
48. Утворення СРСР та особливості державно-правового становища УРСР у 1920-ті – 80-ті рр.
49. Проголошення української державності в Закарпатті (1938 –1939 рр.).
50. Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни: заходи українських діячів з відродження державності, політика різних держав щодо України, Акт 30 червня 1941 р. «повстанські республіки», утворення УГВР.
51. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Грудневий референдум 1991 р.
52. Спадкоємність атрибутів і символів Української державності від давніших часів і до сучасності.
53. Досягнення і прорахунку державотворення впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст.
54. Помаранчева революція та Революція гідності: причини, сутність, учасники, наслідки.
55. Зовнішньополітична діяльність Української держави.
56. Російсько-українська війна.
57. Історія культури давнього населення України: вплив змін етнічного складу населення на становище культури, особливості слов'янської культури.
58. Матеріальна та духовна культура Давньоукраїнських держав: усна народна творчість, роль релігії, література, писемність, освіта, музика, образотворче мистецтво, архітектура.
59. Перше національно-культурне відродження в XVI – I пол. XVII ст.: причини відродження, діяльність братств, освіта, образотворче мистецтво, архітектура.

60. розвиток культури в період Української козацької державності II пол. XVII ст. – кінець XVIII ст.: усна народна творчість, література, освіта, наука, музика, образотворче мистецтво, архітектура.
61. Українське національне відродження XIX ст.: причини і суть відродження, роль і значення Наддніпрянщини та Галичини у відродженні, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.
62. Українська культура в роки революції 1917–1921 рр.: література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.
63. Українська культура у 20-х – 30-х роках XX ст.: суть українізації «коренізації»/українізації, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура в Радянській Україні та на західноукраїнських землях.
64. Українська культура в роки Другої світової війни: спроба національного відродження, особливості і наслідки евакуації діячів та матеріальних і культурних цінностей в глибокому СРСР.
65. Українське відродження 1960-х рр. та період 1970–1990-х рр.: значення шістдесятників у розвитку культури, культура в період «застою», вплив «перебудови» на становище культури.
66. Особливості розвитку української культури наприкінці XX – на початку XXI ст.
67. Роль, вплив і значення української культури у розвитку світової культури.
68. Епоха постмодернізму: химерне переплетіння світоглядів. Постмодернізм в українській літературі. Парадигма постмодернізму в українському образотворчому мистецтві.
69. Розвиток сучасної української архітектури – поєднання стилів. Сучасна українська архітектура.
70. Сучасне народно-прикладне мистецтво: перспективи розвитку. Сучасна українська вишивка: код національної культури.
71. Російсько-українська війна 2014-... р.р. : причини, події наслідки. Міжнародна підтримка України. Шлях України до вступу в ЄС та НАТО.

Методи контролю та оцінювання знань

Загальне оцінювання здійснюється через вимірювання результатів навчання у формі проміжного (контрольна робота) та підсумкового контролю (залік) відповідно до вимог зовнішньої та внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Політика щодо академічної доброчесності

Списування під час контрольної роботи, тестування та інших опитувань, які проводяться у письмовій формі, заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). У разі виявлення фактів списування з боку здобувача він отримує інше завдання. У разі повторного виявлення призначається додаткове заняття для проходження тестування.

Політика щодо відвідування

Здобувач, який пропустив аудиторне заняття з поважних причин, має продемонструвати викладачу та надати до деканату факультету документ, який засвідчує ці причини.

За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, наукова та науково-практична конференція (круглий стіл) тощо) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Методи контролю

Основні форми участі Здобувачів у навчальному процесі, що підлягають поточному контролю: виступ на практичних заняттях; доповнення, опонування до виступу, рецензія на виступ; участь у дискусіях; аналіз першоджерел; письмові завдання (тестові, індивідуальні роботи у формі рефератів); та інші письмові роботи, оформлені відповідно до вимог. Кожна тема курсу, що винесена на лекційні та практичні заняття, відпрацьовується Здобувачами у тій чи іншій формі, наведеній вище. Обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність впродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх аудиторних занять, виконання інших видів робіт, передбачених навчальним планом з цієї дисципліни.

При оцінюванні рівня знань Здобувача аналізу підлягають:

- характеристики відповіді: цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;

- якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу): осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість, міцність;

- ступінь сформованості вміння поєднувати теорію і практику під час розгляду ситуацій, практичних завдань;

- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;

- досвід творчої діяльності: вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;

- самостійна робота: робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння отримувати інформацію з різноманітних джерел (традиційних; спеціальних періодичних видань, ЗМІ, Internet тощо).

Тестове опитування може проводитись за одним або кількома змістовими модулями. В останньому випадку бали, які нараховуються Здобувачу за відповіді на тестові питання, поділяються між змістовими модулями.

Індивідуальне завдання підлягає захисту Здобувачем на заняттях, які призначаються додатково.

Індивідуальне завдання може бути виконане у різних формах. Зокрема, Здобувачі можуть зробити його у вигляді реферату. Реферат повинен мати обсяг від 18 до 24 сторінок А4 тексту (кегель Times New Roman, шрифт 14, інтервал 1,5), включати план, структуру основної частини тексту відповідно до плану, висновки і список літератури, складений відповідно до ДСТУ 8302:2015. В рефераті можна також помістити словник базових понять до теми. Водночас індивідуальне завдання може бути виконане в інших формах, наприклад, у вигляді дидактичного проєкту, у формі презентації у форматі Power Point. В цьому разі обсяг роботи визначається індивідуально – залежно від теми.

Література, що рекомендується для виконання індивідуального завдання, наведена у цій робочій програмі, а в електронному вигляді вона розміщена на Освітньому сайті КНУБА, на сторінці кафедри.

Також як виконання індивідуального завдання за рішенням викладача може бути зарахована участь Здобувача у міжнародній або всеукраїнській науково-практичній конференції з публікацією у матеріалах конференції тез виступу (доповіді) на одну з тем, дотичних до змісту дисципліни, або публікація статті на

одну з таких тем в інших наукових виданнях.

Текст індивідуального завдання подається викладачу не пізніше, ніж за 2 тижні до початку залікової сесії. Викладач має право вимагати від Здобувача доопрацювання індивідуального завдання, якщо воно не відповідає встановленим вимогам.

Результати поточного контролю заносяться до журналу обліку роботи. Позитивна оцінка поточної успішності Здобувачів за відсутності пропущених та невідпрацьованих практичних занять та позитивні оцінки за індивідуальну роботу є підставою для допуску до підсумкової форми контролю. Бали за аудиторну роботу відпрацьовуються у разі пропусків.

Підсумковий контроль здійснюється під час проведення залікової сесії з урахуванням підсумків поточного та модульного контролю. Під час семестрового контролю враховуються результати здачі усіх видів навчальної роботи згідно зі структурою кредитів.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.

Розподіл балів для дисципліни з формою контролю залік

Поточне оцінювання							Інд. робота, контрольна робота	Сума балів
Змістові модулі								
1	2	3	4	5	6	7		
10	10	10	10	10	15	15	20	100

Шкала оцінювання індивідуальної роботи

Оцінка за національною шкалою	Кількість балів	Критерії
відмінно	20	відмінне виконання (розкриття теми, посилання та цитування сучасних наукових джерел (не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	18	відмінне виконання з незначною кількістю помилок виконання (розкриття теми, посилання та цитування сучасних наукових джерел (більшість з яких не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
добре	17	виконання вище середнього рівня з кількома помилками (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, посилання та цитування сучасних наукових джерел (серед яких є такі, що не старше 2017 року), дотримання норм доброчесності)
	13	виконання з певною кількістю помилок (розкриття теми в межах об'єкту та завдань роботи, наявність посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)
задовільно	12	виконання роботи задовольняє мінімальним критеріям помилок (розкриття теми в основному в межах об'єкту роботи, наявність концептуального апарату роботи, присутність не менше 5 посилань та цитувань наукових джерел, дотримання норм доброчесності)

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види	Оцінка ECTS	Оцінка за національною
------------------------	-------------	------------------------

навчальної діяльності		шкалою
90 – 100	A	Зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
<u>0-34</u>	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до підсумкового контролю:

1. Об'єкт, предмет, методологія, джерела вивчення та історіографія історії української державності та культури.
2. Поняття «етнос» та «нація». Виникнення українського етносу. Особливості українського етногенезу.
3. Етапи формування української нації.
4. Формування української етнічної спільноти.
5. Походження назв Русь та Україна.
6. Трипільська протоцивілізація та її місце в історії українського етносу.
7. Роль козацтва в українському етно - та націотворенні. Зміни етнічного складу та чисельності населення впродовж історичного розвитку українського народу.
8. Особливості формування національної свідомості на зламі 1990–2023-тих років: складнощі та досягнення.
9. Найдавніші державні утворення на території України. Перші слов'янські державні утворення на території України (кін. IV.- поч. IX ст.).
10. Княжий період українського державотворення Київська Русь: державно-політичний устрій, внутрішня політика.
11. Руське королівство: державно-політичний устрій, внутрішня політика. Київська Русь та Руське королівство у міжнародних відносинах IX –XII ст.
12. Стан української державності в період литовсько-польської експансії.
13. Козацький період українського державотворення. Запорозька Січ – козацька республіка.
14. Формування Української держава у середині XVII ст., її державно-політичний та соціально-економічний устрій.
15. Гетьманщина у XVII –XVIII ст., політико-адміністративний та соціально-економічний устрій.
16. Українська держава в міжнародних відносинах XVII–XVIII ст.
17. Становлення українського козацтва під час протистояння з Кримським ханством і Туреччиною наприкінці XV – XVI ст.
18. Козацькі повстання наприкінці XVI – на початку XVII ст.
19. Причини, характер, рушійні сили, етапи, хронологічні рамки, історичне значення Українська революція XVII ст.
20. Роль та місце визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в національно-визвольній революції XVII ст.
21. Українська революція в європейському контексті історичних подій.

22. Спротив українського народу у XVIII ст.: Гайдамаччина, Опришківство.
23. Український національний рух на Наддніпрянщині в XIX – на поч. XX ст.
24. Національно-визвольний рух на західноукраїнських землях в XIX – на поч. XX ст.
25. Причини, рушійні сили, соціальна база, етапи, хронологічні рамки та історичне значення революції 1917–1921 рр.
26. Бойові дії українських Збройних Сил проти російських інтервентів у 1917–1921 рр.
27. Бойові дії українських Збройних Сил проти польської агресії 1918–1919 рр.
28. Становлення Української державності в період Української революції 1917–1921 рр., досягнення і прорахунки в державотворчій діяльності Центральної Ради.
28. Гетьманат П. Скоропадського, внутрішня і зовнішня політика.
30. Директорія УНР, внутрішня і зовнішня політика. Утворення і діяльність Західноукраїнської народної республіки (ЗУНР).
31. Внутрішня та зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.
32. Селянські повстання 1920-х – початку 30-х рр. XX ст.
33. Розгортання спротиву на західноукраїнських землях у 1920–1930-х рр. Української Соціалістичної Радянської Республіки: особливості утворення, соціальна база, зовнішні чинники утвердження.
34. Зовнішньополітична діяльність українських урядів в 1917–1921 рр.
35. Утворення СРСР та особливості державно-правового становища УРСР у 1920-ті – 80-ті рр.
36. Проголошення української державності в Закарпатті (1938 –1939 рр.).
37. Українське питання напередодні та в роки Другої світової війни: заходи українських діячів з відродження державності, політика різних держав щодо України, Акт 30 червня 1941 р.. «повстанські республіки», утворення УГВР.
38. Збройний Рух Опору на українських землях в 1940–1950 рр.
39. Національно-демократичний спротив у 1960–1980-х рр.
40. Активізація визвольної боротьби наприкінці 1980 – на початку 1990-х рр.
41. Участь української діаспори в боротьбі за визволення України у 1950 –1990-х рр.
42. Проголошення державного суверенітету та незалежності України. Грудневий референдум 1991 р.
43. Спадкоємність атрибутів і символів Української державності від давніших часів і до сучасності.
44. Досягнення і прорахунку державотворення впродовж кінця XX – початку XXI ст.
45. Помаранчева революція та Революція гідності: причини, сутність, учасники, наслідки.
46. Зовнішньополітична діяльність Української держави.
47. Російсько-українська війна.
48. Історія культури давнього населення України: вплив змін етнічного складу населення на становище культури, особливості слов'янської культури.
49. Матеріальна та духовна культура Давньоукраїнських держав: усна народна творчість, роль релігії, література, писемність, освіта, музика, образотворче мистецтво, архітектура.

50. Перше національно-культурне відродження в XVI – I пол. XVII ст.: причини відродження, діяльність братств, освіта, образотворче мистецтво, архітектура.
51. розвиток культури в період Української козацької державності II пол. XVII ст. – кінець XVIII ст.: усна народна творчість, література, освіта, наука, музика, образотворче мистецтво, архітектура.
52. Українське національне відродження XIX ст.: причини і суть відродження, роль і значення Наддніпрянщини та Галичини у відродженні, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.
53. Українська культура в роки революції 1917–1921 рр.: література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура.
54. Українська культура у 20-х – 30-х роках XX ст.: суть українізації «коренізації»/українізації, література, освіта, наука, музика, театр, образотворче мистецтво, архітектура в Радянській Україні та на західноукраїнських землях.
55. Українська культура в роки Другої світової війни: спроба національного відродження, особливості і наслідки евакуації діячів та матеріальних і культурних цінностей в глиб СРСР.
56. Українське відродження 1960-х рр. та період 1970–1970-х рр.: значення шістдесятників у розвитку культури, культура в період «застою», вплив «перебудови» на становище культури.
57. Особливості розвитку української культури наприкінці XX – на початку XXI ст.
58. Роль, вплив і значення української культури у розвитку світової культури.
59. Епоха постмодернізму: химерне переплетіння світоглядів. Постмодернізм в українській літературі. Парадигма постмодернізму в українському образотворчому мистецтві.
60. Розвиток сучасної української архітектури – поєднання стилів. Сучасна українська архітектура.
61. Сучасне народно-прикладне мистецтво: перспективи розвитку. Сучасна українська вишивка: код національної культури.
62. Російсько-українська війна 2014-.....р.р. : причини, події наслідки. Міжнародна підтримка України. Шлях України до вступу в ЕС та НАТО.

Умови допуску до підсумкового контролю

Здобувачу, який має підсумкову оцінку за дисципліну від 35 до 59 балів, призначається додаткова залікова сесія. В цьому разі він повинен виконати додаткові завдання, визначені викладачем.

Здобувач, який не виконав вимог робочої програми по змістових модулях, не допускається до складання підсумкового контролю. В цьому разі він повинен виконати визначене викладачем додаткове завдання по змісту відповідних змістових модулів в період між основною та додатковою сесіями.

Здобувач має право на опротестування результатів контролю (апеляцію). Правила подання та розгляду апеляції визначені внутрішніми документами КНУБА, які розміщені на сайті КНУБА та зміст яких доводиться Здобувачам до початку вивчення дисципліни.

Методичне забезпечення дисципліни

Підручники:

1. Історія української державності / Борисова Ольга, Климов Анатолій: підручник для вищих навчальних закладів :у 2-х томах.– К.: Видавничий дім «Кондор»,

2018. Том 2. (1917–2017 pp.) – 464 с. URL: [http:// condor-books.com.ua/index.php?route=product/product&path=1](http://condor-books.com.ua/index.php?route=product/product&path=1) (дата звернення: 30.06.2023).
2. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. URL: <http://gero.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/13039/1/020063092.pdf> (дата звернення: 30.06.2023).
 3. Історія української культури. Підручник за ред. Лозового В.О. Нац. Ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Харків. Право, 2017. 368 с.
 4. Історія і культура України [Текст]: електрон. підручник для студ. природнич. І техн. спец. / В.В. Іваненко, Г.Г. Кривчик. – Д.: ДНУ ім. Олесья Гончара, 2016. – 206 с.

Навчальні посібники:

5. Бойко О.Д. Історія України. Навч. посіб. / О.Д. Бойко – Київ: Академія, 2018. URL: [http:// library.lp.edu.ua/.../novi-nadhodzhennya-u-pershomu-rivrichchi-2019-roku-dlya-zabezpechennya-navchalnogo-procesu](http://library.lp.edu.ua/.../novi-nadhodzhennya-u-pershomu-rivrichchi-2019-roku-dlya-zabezpechennya-navchalnogo-procesu) (дата звернення: 30.06.2023).
6. Галіченко М.В., Поліщук І.Є. Історія української культури: Навчально-методичний посібник для студентів. Херсон. Поліграф, 2016. 85 с.
7. Історія української культури: навчальний посібник/Є.В. Перегуда, А.В. Тороп, В.П. Макогон, П.О. Дьомкін та ін..- К.: КНУБА, 2015. – 200 с. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/mod/resource/view.php?id=10992> (дата звернення: 30.06.2023).
8. Історія української культури : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко [та ін.] ; ред. О. Ю. Павлова ; МОНМСУ. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 340 с.
9. Історія української культури: Навч. посіб. / О. Ю. Павлова, Т. Ф. Мельничук, І. В. Грищенко; за ред. О. Ю. Павлової. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 368 с.
10. Любич О.А., Співак В.В., Олійник О.І., Чебоненко С.О. Історія української культури. Чернігів. Десна Поліграф, 2018. 455 с.
11. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. – Київ. Центр навчальної літератури, 2020. – 141 с.
12. Павлова О., Мельничук Т. Історія української культури. – Київ. Центр навчальної літератури, 2019. – 340 с.
13. Шейко В.М. Історія української культури. – Київ. Кондор, 2017. – 271с.
14. Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада.– 2-ге вид., доп. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. – 536 с.

Конспекти лекцій:

15. History of Ukrainian Statehood and Culture – Історія Української державності та культури: конспект лекцій для студентів будівельних ВНЗ. Перегуда Є.В., Деревінський В.Ф., Тороп А.В. та ін. Київ – Тернопіль: «Карт-Бланш», 2016.

Методичні роботи:

16. Історія української державності і культури: методичні вказівки до вивчення дисципліни для студентів спеціальності «Архітектура та містобудування», «Дизайн», «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» / уклад.: В.Ф. Деревінський. – К.: КНУБА, 2019.– 94 с.
17. Історія української культури: методичні рекомендації до вивчення курсу для студентів усіх спеціальностей та форм навчання / за ред. Перегуди Є.В. / уклад. В.Ф. Панібудьласка, Є.В. Перегуда, А. В. Тороп та ін.. - 0 К.: КНУБА, 2015. URL: <http://org2.knuba.edu.ua/mod/resource/view.php?id=10992> (дата звернення: 30.06.2023).

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Київського національного університету будівництва і архітектури [Електронний ресурс] / КНУБА. – Електрон. дані. – Київ: КНУБА, 2003 р. – Режим доступу: <http://library.knuba.edu.ua/> / (дата звернення: 30.06.2023). – Назва з екрана.
2. Вільна онлайн - бібліотека україномовної літератури ЧТИВО [Електронний ресурс] / ЧТИВО. – Електрон. дані. – Київ: ЧТИВО, 2009 р. – Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/> / (дата звернення: 09.09.2023). – Назва з екрана. <http://chtyvo.org.ua/>
3. Електронна бібліотека Diasporiana [Електронний ресурс] / Diasporiana. – Електрон. дані. – Київ: Diasporiana, 2005 р. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/> / (дата звернення: 09.12.2022). – Назва з екрана. <http://diasporiana.org.ua/>
4. Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України [Електронний ресурс] / Інститут історії НАН України. – Електрон. дані. – Київ: ІУ НАНУ, 2001 р. – Режим доступу: [http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=\(%3C.%3EИИУ%3D!%3C.%3E\)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=S&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21FMT=brief_elib&S21ALL=(%3C.%3EИИУ%3D!%3C.%3E)&S21SRW=dp&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=15&S21CNR=10) (дата звернення: 09.09.2023). – Назва з екрана.
5. Електронна збірка періодичних та серійних видань Інституту історії України НАН України [Електронний ресурс] / Інститут історії НАН України. – Електрон. дані. – Київ: ІУ НАНУ, 2001 р. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=EJRN&P21DBN=EJRN&S21SRW=name&S21SRD=UP&S21REF=10&S21CNR=50&S21STN=1&S21FMT=j_brief&C21COM=S&2_S21P03=VTYP=&2_S21STR=Jhttp://litopys.org.ua/coss1/shch02.htm (дата звернення: 30.06.2023).. – Назва з екрана.
6. Енциклопедія Історії України [Електронний ресурс] / Інститут історії НАН України. – Електрон. дані. – Київ: ІУ НАНУ, 2001 р. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?encyclor> / (дата звернення: 30.06.2023). – Назва з екрана.